

Ольга Лобова

Музичне Мистецтво

Підручник для 1 класу
загальноосвітніх навчальних закладів

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки,
молоді та спорту України*

Київ
«Школяр»
2012

НЕ ДЛЯ ДРУКУ

УДК 78(075.2)
ББК 85.31я721
Л68

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України
(лист МОНмолодьспорту України від 07.02.2012 р. № 118)*

Експертизу здійснював:
Інститут проблем виховання НАПН України

Рецензент:
Рагозіна В. В., кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник
лабораторії естетичного виховання

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

*Художники: Наталія Котилевська, Ірина Медведовська,
Аліна Петренко, Тетяна Солдаткіна, Тетяна Шаркова*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

— послухай музику

— заспівай, заграй

— послухай (прочитай) текст,
розглянь зображення

— зверни увагу

— придумай, відгадай

— для допитливих

Вірші, поспівки та тексти без підписів належать автору

Лобова О. В.

Л68 Музичне мистецтво : підруч. для 1 кл. загальноосвіт. навч.
закладів. – К. : Школяр, 2012. – 144 с. : іл.
ISBN 978-966-1650-13-7

**УДК 78(075.2)
ББК 85.31я721**

ISBN 978-966-1650-13-7

© Лобова О. В., 2012
© УВЦ «Школяр», оригінал-макет, 2012

Любий друже!

Цей підручник запрошує тебе
до чарівного світу музики.
Мандрувати ним ти будеш разом з учителем,
батьками та друзями.

Му́зико! Завжди будь з нами,
щоб дзвенів наш дім піснями,
щоб у школі вчилися діти
мову звуків розуміти.

Щоб лунало на весь світ:
— Здрастуй, Музико!
— Привіт!

МУЗИКА — МИСТЕЦТВО ЗВУКІВ

ЗДРАСТУЙ, МУЗИКО!

 Послухай вірш.

Сьогодні, друзі, перший раз
ви увійшли в музичний клас.
Ми підемо — в руці рука —
у світ, що зветься

М
У
З
И
К
А!

Куди тебе запрошує цей вірш?

Розглянь малюнки. Подумай, що можна назвати музикою.

Розкажи, де ти зустрічаєшся з музикою.
Яку музику ти любиш?

Музикою називають спів та гру на музичних інструментах.
Музика «розмовляє» мовою звуків.

Послухай пісні про школу. Підспівуй і плескай у долоні. Про що «розповіли» тобі ці пісні?

Опиши музику пісень за допомогою слів: *весела, легка, жвава, мелодійна, наспівна.*

Словничок

Пісня — це невеликий твір для співу. Пісня складається з кількох **куплетів**.

Вірші до пісні створює поет, а музику — композитор.

Розглянь малюнки. Які пісні вони тобі нагадали? Які ще пісні ти знаєш і любиш?

~~~~~ **Попрацюймо разом!** ~~~~~

Проспівайте свої улюблені пісні:

1-й куплет —
самостійно

2-й куплет —
парами

3-й куплет —
усім класом

УРОК МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Послухай вірш.

У нас урок незвичний —
на ньому все музичне:
казки, вірші, завдання
і навіть привітання.

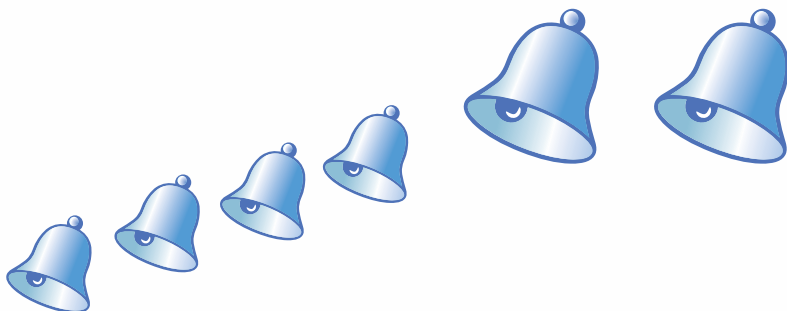

Чим особливий урок музичного мистецтва?
Що на ньому музичне?

Послухай музичне вітання. У ньому дві фрази. Першу фразу співає вчитель, а другу — учні.

ВЧИТЕЛЬ:

Доб-	рий	день	вам,

ді-

ти!

УЧНІ:

Доб-

рий

день!

Проспівай другу фразу музичного вітання.

Музичні звуки поєднуються у **фрази**.

Послухай пісню. Про що вона? Яка її музика?

МИ — ПЕРШОКЛАСНИКИ

Слова і музика *М. Ровенка*

1. Нові портфелики,
а в них Букварики.
Не так нас просто
серед друзів вже знайти.

Приспів:

Ми — першокласники,
ми — однокласники!
О, як нам весело
разом до школи йти. } *Двічі*

2. Ми пишем палички,
крючечки, галочки,
складаєм літери
до купки у склади.

Приспів.

3. Малюєм пташечки,
квітки-ромашечки,
співаєм радісно,
ти, пісенько, лети!

Приспів.

Розучи пісню з учителем. Скільки в ній куплетів? Виконуй приспиви з оплесками.

Пісенний куплет може містити **заспів** і **приспів**. У заспівах слова змінюються, а у приспівах повторюються.

1-й заспів приспів 2-й заспів приспів

Гопак. Український народний танець

Гопак — старовинний танець українців. Його музика бадьора, енергійна. Вона поступово прискорюється.

Як звучить музика? Чи змінюється вона?

Як ти розумієш слово *танець*?

Склади до музики гопака танцювальні рухи.

Словничок

Танець — ритмічні рухи та музика, під яку можна танцювати.

ВЧИМОСЯ СЛУХАТИ МУЗИКУ

Розглянь малюнки. Що на них зображено?

КСИЛОФОН

СОПІЛКА

ПІАНІНО

ТРИКУТНИК

СУРМА

СКРИПКА

БАЯН

БУБОН

МУЗИЧНИЙ ЦЕНТР

МАРАКАСИ

БАРАБАН

Для чого призначені ці речі?

Слухай вірш і уявляй те, про що у ньому йдеться.

Настає чарівний час:
Музика іде до нас.
Та спочатку
прийде тиша...
Тож уможцуйтеся
зручніше,
всі заплющіть оченята,
будемо разом чекати.

Тиша плине
край вікна,
вже заходить
в клас вона,
йде повз парти
тишком-нишком
(в неї лапки, як у кішки),
огортає цілий клас...

А за нею йде до нас
звукова співуча казка.
Музико,
заходь, будь ласка!

Подумай і скажи, як треба слухати музику.

Слова-підказки:

ТИХО

УВАЖНО

ЗОСЕРЕДЖЕНО

ВДУМЛИВО

Петро Чайковський. «Марш дерев'яних солдатиків»

Один-два — шикуються у колони дерев'яні солдатиками. Ліва-права — крокують вони під звуки маршу.

«Марш дерев'яних солдатиків» написав російський композитор **Петро Чайковський.**

Послухай музику. Про що вона розповіла? Скільки у марші частин? Які з них однакові? Підказки шукай на малюнку.

Як крокувати під музику цього маршу? Відбивай легким кроком музичний пульс.

Словничок

Марш — це чітка, пружна музика, під яку легко крокувати.

У марші добре чути **музичний пульс** — рівномірні «кроки» музики.

Розучи пісеньку за допомогою малюнків.
Скільки у ній музичних фраз?

РАЗ, ДВА, ТРИ, ЧОТИРИ...

Українська народна лічилка

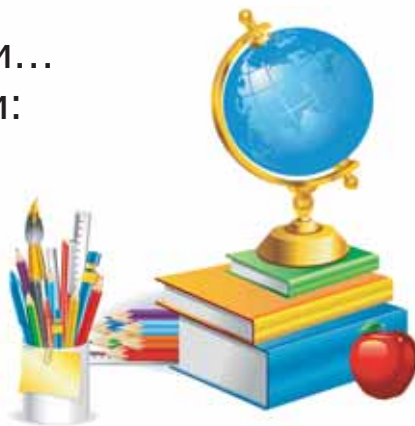

Раз,	два,	три,	чо-	ти-	ри...

Ме-	не	гра-	мо-	ти	у-	чи-	ли...

Раз, два, три, чотири...
Мене грамоти учили:
і читати,
і писати,
красно
пісеньку
співати.

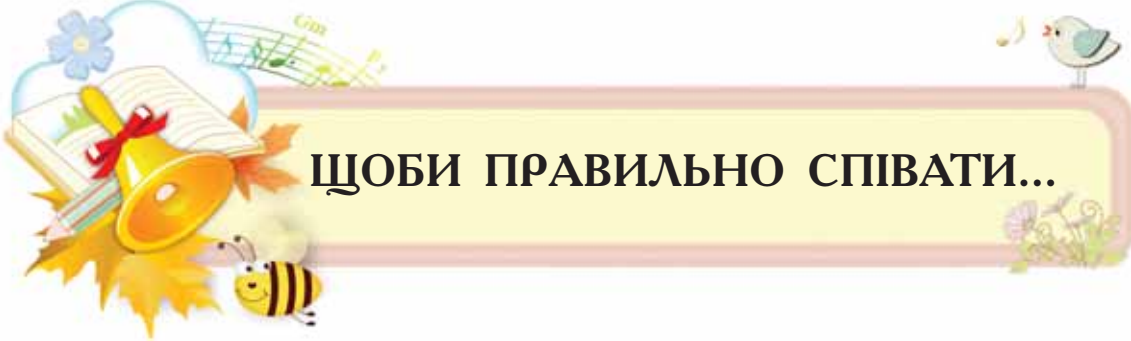
~~~~~ **Попрацюймо разом!** ~~~~~

Поділіться на 3 групи. Проспівайте лічилку:

1 група —
з оплесками

2 група —
з крокуванням

3 група —
з рухами рук

ЩОБИ ПРАВИЛЬНО СПІВАТИ...

Про що нагадали дзвіночки? Знайди свою музичну фразу та проспівай.

Послухай вірш. Про який урок ідеться?

Нас звать дзвіночки
на урок,
де маршами
лунає крок,
де звуки чисті та ясні,
веселі танці і пісні.

Там ми разом співаємо,
на інструментах граємо,
крокуємо, танцюємо
і музику малюємо...

Чим займаються діти на уроці музичного мистецтва? Пригадай, як слухати музику.

Віктор Косенко. «Дощик»

Кап-кап, кап-кап-кап... Звуки — наче краплинки.

Музичний твір «Дощик» написав для дітей український композитор **Віктор Косенко**.

Який дощик зобразив композитор: теплий чи холодний, лагідний чи непривітний?
Чи змінюється характер музики протягом твору?

Обери для себе завдання та придумай до музики В. Косенка:

супровід на барабані

пісеньку дощику

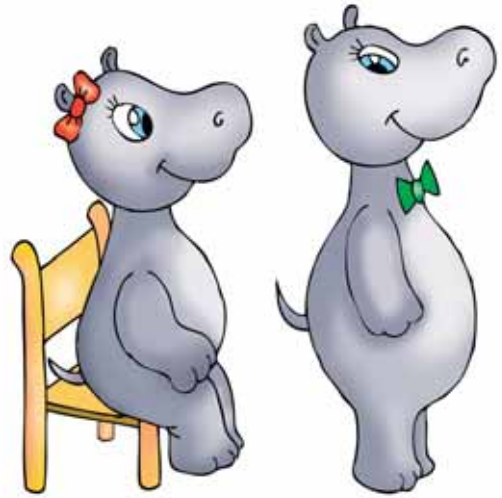
танець дощику (для пальців)

Чи знаєш ти, як правильно співати? Слухай вірш і виконуй дії, про які у ньому йдеться.

Щоби правильно співати,
треба сісти
або стати.

Спинки рівні,
як тростинка,
руки вниз
чи на колінка.

Співацька постава

Раз — увага!

Два — вдихаймо!

Три — співати починаймо!

Покажи співацьку поставу. Запам'ятай жести вчителя, коли він «керує» співом:

1. УВАГА	2. ВДИХ	3. СПІВ (ВИДИХ)

Розглянь малюнки. Повтори за вчителем:
увага — вдих — видих.

ВДИХ

спокійний і повний,
ніби нюхаємо квітку,
але **швидкий,**
бо може прилетіти бджілка.

ВИДИХ

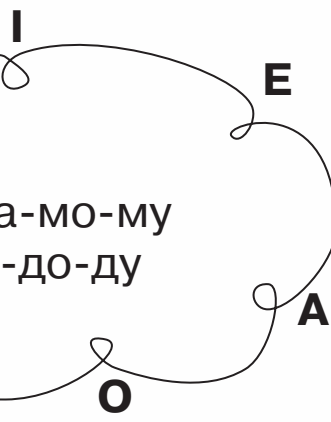
довгий і плавний,
ніби дмемо на вогник
так, щоб не загасити
полум'я свічки.

Розучи розспівку за схемою.
Придумай інші склади для розспівування.

Мі-ме-ма-мо-му
Ді-де-да-до-ду

Словничок

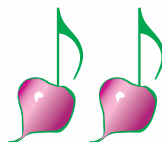
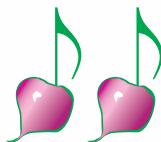
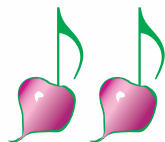
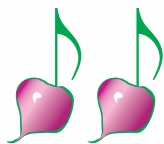
Розспівка — вправа для голосу.
Розспівування готує голос до співу.

Розучи пісню за допомогою малюнків. Знайди рядки, що повторюються в різних куплетах.

ХОДИТЬ ГАРБУЗ ПО ГОРОДУ

Українська народна пісня

Хо-	дить	гар-	буз	по	го-	ро-	ду,
пи-	та-	еть-	ся	сво-	го	ро-	ду...

1. Ходить гарбуз по городу, питається свого роду: «Ой чи живі, чи здорові всі родичі гарбузові?»

2. Обізвалась жовта диня, гарбузова господиня: «Іще живі, ще здорові всі родичі гарбузові».

3. Обізвались огірочки, гарбузові сини й дочки: «Іще живі, ще здорові всі родичі гарбузові».

4. Обізувалась морковиця,
гарбузова сестриця:
«Іще живі, ще здорові
всі родичі гарбузові».

5. Обізувались буряки,
гарбузові свояки:
«Іще живі, ще здорові
всі родичі гарбузові».

6. Обізувалась бараболя,
а за нею і квасоля:
«Іще живі, ще здорові
всі родичі гарбузові».

~~~~~ **Попрацюймо разом!** ~~~~~

Оберіть виконавців ролей Гарбуза, Дині та інших овочів. Виконайте пісню «у ролях».

Подивися мультфільм «Ходить гарбуз по городу». Які музичні частини (фрагменти) тобі сподобалися?

ХТО СТВОРЮЄ МУЗИКУ

Розглянь малюнки. Які музичні твори вони тобі нагадали?

Хто, на твою думку, є автором цих творів?
Як ти розумієш вислів *народна музика*?

Розучи народну пісеньку за допомогою схеми. Проспівай, чітко вимовляй слова.

СІВ ШПАК НА ШПАКІВНЮ

Українська народна лічилка

Сів	шпак	на	шпа-	ків-	ню,

за-	спі-	вав	шпак	пів-	ню:

ти	не	вмі-	єш	так	як	я,

так	як	ти,	не	вмі-	ю	я!

Які народні пісні люблять у твоїй родині?

З давніх часів народ складав музику. Така музика називається **народною**.

Послухай загадку. Пригадай, як називають того, хто пише музику.

Художник
малює портрети,
письменник
складає історії,
віршують рядочки
поети...
А музика?
Хто її створює?

Послухай вірш. Проспівай його на одному звуці за допомогою дзвіночків.

Ком-	по-	зи-	тор	по-	всяк-	час...

Композитор повсякчас
пише музику для нас.
Пише танці та пісні
і дарує їх мені.

Уяви, що ти — композитор. Спробуй перетворити вірш на пісеньку.

Словничок

Композитор — людина, яка створює музику.

Вольфганг Амадей Моцарт. «Менует»

Австрійського композитора **Вольфганга Амадея Моцарта** називали музичним дивом. У 4 роки він грав на музичних інструментах і вже писав музику.

У ті часи дуже поширеним був старовинний танець менует. Вольфганг теж написав такий танець. А було йому тоді лише 6 років!

Послухай менует. Яка його музика: велична, легка, чітка, ритмічна, плавна? Уяви, як танцюють цей старовинний танець.

Придумай до музики В. А. Моцарта розповідь, малюнок або танцювальні рухи (на свій вибір).

МУЗИКАНТИ-ЧАКЛУНИ

Послухай казочку. Придумай, що було далі.

Якось Їжачок склав пісеньку, а Зайчик за-співав її на концерті. Дуже сподобалася пісенька лісовим мешканцям.

От Їжачок і хвалиться: «Це моя пісенька — я її склав!». А Зайчик собі: «Ні, моя — я її виконав!». Кому ж належить пісенька?

Пішли звірятка до старої Сови за порадою. А мудра Сова сказала...

Як назвати того, хто виконує музику? Хто важливіший — композитор чи виконавець?

Словничок

Виконавець — людина, яка виконує музику.

Розглянь малюнки. Що роблять виконавці?

СПІВАЮТЬ

ГРАЮТЬ

Музика для співу називається **вокальною**, а для виконання на музичних інструментах — **інструментальною**.

Левко Колодуб. «Лялька співає»

Левко Колодуб — український композитор. Він написав прекрасну музику для дітей.

«Лялька співає» — один з таких творів.

Послухай твір. Який він — вокальний чи інструментальний?

Розкажи про пісеньку ляльки.

Які ще музичні твори про іграшки ти знаєш?

Розучи пісню. Про кого у ній ідеться? Як ти розумієш слово «музикант»?

ВЕСЕЛИЙ МУЗИКАНТ

Музика А. Філіпенка, слова Т. Волгіної

1. Ось на скрипочці я граю:
ті-лі-лі, ті-лі-лі!
На лужку зайці у танці,
ті-лі-лі та ті-лі-лі!
2. Граю я на балалайці:
тренді-брень, тренді-брень!
На лужку зайці у танці,
тренді-брень та тренді-брень!
3. А тепер — на барабані:
бум-бум-бум, бах-бах-бах!
Косоокі всі навтьоки
по кущах та по кущах!

Виконуй пісню з рухами, ніби граєш на музичних інструментах:

Музикантами називають композиторів, співаків, виконавців на музичних інструментах.

Послухай вірш. Поясни виділені слова. Чому музиканти названі добрими чаклунами?

Музиканти — чаклуни!
Вміють створювати вони:
пісню радісну — для свята,
колискову — немовлятам,
танці плавні і веселі —
для палацу і оселі,
марш, з яким ідуть солдати...
Та хіба все розказати!

У музик — майстерні руки,
і сплітають вправно звуки
в диво-музику вони —
справжні добрі
чаклуни!

Подивися мультфільм «Бременські музиканти». Яка музика у ньому звучить? Чи сподобалася вона тобі?
Де зустрічаєшся з музикантами ти?

МУЗИЧНА СТЕЖИНКА

Розглянь малюнки. Поясни, як музика приходить від автора до слухача.

КОМПОЗИТОР

СЛУХАЧ

ВИКОНАВЦІ

Пригадай і розкажи, як треба слухати музику. Чи вмієш ти це робити?

Музична стежинка:
композитор — виконавець — слухач

Віночок українських народних творів

Уважно послухай музику. Спробуй розрізнити звучання хору й оркестру.

Подумай, навіщо потрібен диригент.

ХОР

ОРКЕСТР

ДИРИГЕНТ

Послухай, які речення склав Незнайко. Що в них неправильно?

Допоможи Незнайкові виправити помилки.

Хор
диригує.

Оркестр
співає.

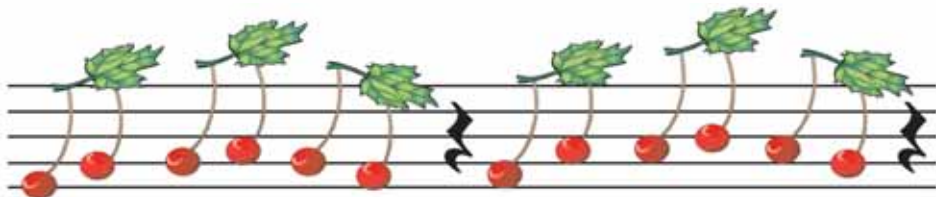
Диригент
грає.

Розучи пісню за допомогою малюнка. Паузи (перерви у звучанні) позначай оплесками.

КАЛИНОВА ПІСНЯ

Музика В. Верменича, слова М. Сингаївського

Ка-ли- но ве-се-ла,

ка- ли- но чер-во-на...

1. Калино весела, калино червона, люблю твоє листя та росяні ґрона.	3. Сонечком налита, чистою росою, ой, калино-цвіте, радісно з тобою.
2. Сонцем знов налита і сама від сонця. Звисли, мов намисто, калинові ґронця.	4. До нашої стежки нахилилась віттям, зоряно з тобою матері і дітям.
5. Калино чарівна, калино барвиста, то від тебе сяє зоря промениста. } <i>Двічі</i>	

Виконуй пісню легко та лагідно. Передавай у співі свої почуття до рідного краю.

Словничок

Пауза — перерва у звучанні.
У музиці паузи позначають спеціальними знаками:

«Збери» до кошика музичні спогади про літо і перші музичні враження про осінь.

МУЗИЧНИЙ КОШИК

Придумай розповідь або малюнок на тему:
«Музика осені».

ПОЯСНИ НЕЗНАЙКОВІ...

1. Що таке музика? Де ти зустрічаєшся з нею? Хто пише музичні твори?
2. Як треба слухати музику? Назви свій улюблений музичний твір. Розкажи про нього.
3. Як правильно співати? Покажи співацьку поставу. Наведи приклад розспівки.
4. Що таке пісня? З чого вона складається? Заспівай свою улюблену пісню.
5. Яку музику називають вокальною, а яку — інструментальною? Наведи приклади.
6. Яку музику називають народною? Які українські народні пісні й танці ти знаєш?
7. Хто такі виконавці? Як називають великі виконавські колективи?

Які музичні твори нагадали тобі ці малюнки?

Послухай фрагменти названих творів. Розкажи про музику та свої враження від неї.

ОСІННЯ МОЗАЇКА

 Послухай вірш. Уяви звуки осені.

Тиша... Щось шепоче
вітер,
за вікном гойдає віти,
і зітхає дуже гірко
на вербі пожовкла гілка.

Дощик ронить тихі
сльози
на хатини, на покоси,
річка хвилі ледь колише —
береже осінню тишу...

Подумай, якою музикою можна передати осінні звуки й осінній настрій.

Мераб Парцхаладзе. «Осінній дощик»

Чи любиш ти осінній дощик? Про що мрієш під його пісню?

Музику осіннього дощу передав звуками грузинський композитор **Мераб Парцхаладзе**.

Послухай музичний твір. Яка його музика? Чи відповідає музика настрою вірша?

Розглянь репродукцію картини Олексія Ярославцева «Золота осінь». Що на ній зображено? Які кольори та барви в осені?

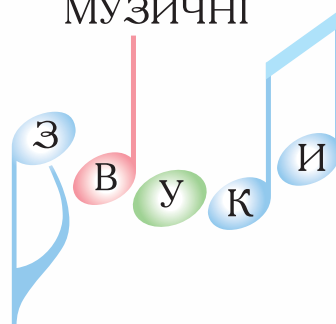
О. Ярославцев. Золота осінь

Подумай, що допомогло розповісти про осінь поету, композитору, художнику:

МУЗИЧНІ

Відображення життя людей і навколишнього світу за допомогою слів, музичних звуків, кольорів називається **МИСТЕЦТВОМ**.

Розучи пісню. Якій настрій вона передає та створює? За допомогою чого?

ОСІНЬ

Музика А. Арутюнова, слова В. Семерніна

1. Дощик вулицями йде,
метушню зчиняє.
Є калюжі де-не-де,
а тепла немає.
Всі навколо, як грибки,
парасольки носять,
бо у гості залюбки
завітала осінь.

2. Вересневої пори
листям закружляла
і осінні кольори
всім подарувала,
і барвистим килимком
вкрила сад і хати.
Тільки шкода, що
теплом
осінь не багата.

~~~~~ **Попрацюймо разом!** ~~~~~

Виконайте пісню на вибір:

парами

хором

*«ланцюжком»
(по черзі)*

Послухай оповідання.

ОСІННІ СНИ КЛЕНА

...Клен спить. І сниться йому все, що бачив од весни до осені.

Ось жовтий листочок — мов золота кульбабка. Весною клен був зачарований її красою.

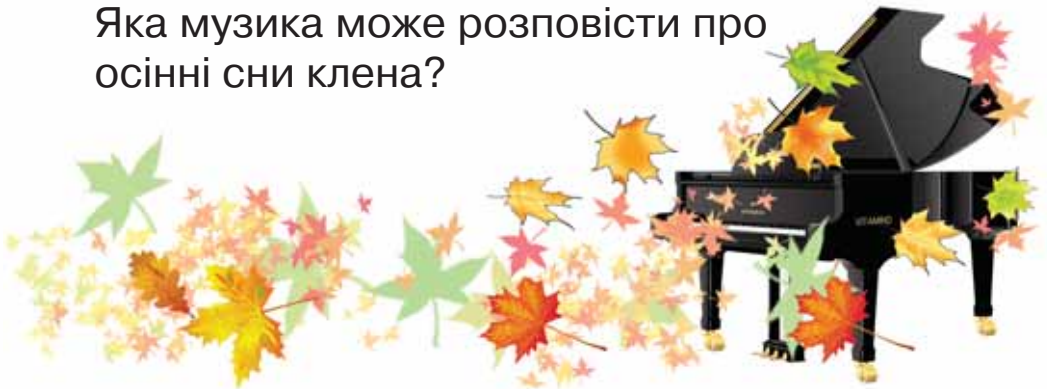
А там листочок — мов ранкова зоря — рожевий і ласкавий.

А цей — як вечірня заграва на вітряний день.

Ми притихли і милувалися красою. Усі наче боялися потривожити чарівний сон клена.

(За Василем Сухомлинським)

Яка музика може розповісти про осінні сні клена?

Петро Чайковський. «Осіння пісня»

Послухай музичну п'єсу. Подумай, чому інструментальний твір названо піснею.

Чи може ця музика розказати про сні клена?

Словничок

П'єса — невеликий інструментальний твір.

Розглянь осінню мозаїку. Знайди зображення, де панують музика, слова, кольори. Як вони позначені?

Вірш «Осінь тиша»

Пісня «Осінь»

*Картина
«Золота осінь»*

*П'єса
«Осінь пісня»*

Поясни, чому пісня «Осінь» відзначена двома позначками, а п'єса «Осінь пісня» — лише однією, «музичною».

НА МУЗИКУ ПЕРЕТВОРЮ...

Послухай вірш. Якому мистецтву він присвячений?

Я всю красу, що навкруги, —
схід сонця, запашні луки,
осінній сад, ясну зорю —
на музику перетворю.

Дзвінку розмову
        солов'їв —
на ніжний мелодійний спів,
веселі дощові струмки —
на марш грайливий
        і дзвінкий.

Ласкаві руки неньки —
на плавний вальс
        маленький,
співучу рідну мову —
на пісню калинову.

Що можна «перетворити» на музику? Як?

Словничок

Музика — це мистецтво, яке мовою звуків передає почуття людей і зображує навколишній світ.

Едвард Гріг. «Пташка»

Едвард Гріг — норвезький композитор. Він «перетворював на музику» красу та голоси рідного краю. Одним із таких творів є п'єса «Пташка».

Що нагадала тобі музика? Чи вдалося композитору передати пташиний спів?

----- **Це цікаво знати!** -----

Звуки бувають *музичні* та *шумові*.

Музичні звуки — це голоси співаків і більшості музичних інструментів.

Шумові звуки — це «голоси» навколишнього світу і деяких інструментів: барабана, бубна, ложок тощо.

Розучи поспівку-загадку. Про кого вона?

Зна-еш пі-сень-ку та- ку: ку- ку, ку- ку?
Хто спі- ва-є у ліс- ку: ку- ку, ку- ку?

Передай голосом спів інших птахів.

Послухай вірш. Про що він?
Як можна вірш «перетворити на музику»?

РІДНИЙ КРАЙ

Музика І. Кишка, слова П. Голубничого

В. Грубнік.
Рідний край

1. Ой, люблю я
бір зелений,
що всміхається
до мене,
річку, квіти
люблю в росах
і густе на
нивах просо.
2. Сад люблю
і білі хати,
і пісні
дзвінки, крилаті,
і ліщину,
і калину —
усю рідну
Україну.

Розучи пісню. Передай у співі свої почуття
до рідного краю.

Розглянь репродукцію картини українського
художника Володимира Грубніка «Рідний
край». Чи відповідає вона настрою та змісту
пісні?

Пригадай інші твори про рідний край.

Це цікаво знати!

Для запису музичних звуків є спеціальні знаки — **НОТИ**.

Ноти записують у вигляді маленького *овала*. Іноді до нього додають паличку-*штиль* і *хвостик*.

Послухай вірш. Про які знаки йдеться?

Овал,
плюс штиль,
плюс хвостик —
нас ноти кличуть в гості:
«Заходьте в нашу хату,
співанками багату!»

Крокують ноти з нами
музичними стежками.
І їх впізнати просто:
овал,
плюс штиль,
плюс хвостик.

З яких елементів складаються ноти?
Знайди і покажи на рисунках овал, штиль
і хвостик.

ГОЛОСНО — ТИХО

Послухай жартівливий вірш. Розглянь малюнки.

Є речі та слова гучні,
наприклад:
грим,
сурма,
слони.

Та інші є — тихіші:
сопілка,
шерех,
миші.

Щоб гучність звуків розрізнить,
згадай, як це усе звучить.

На яких малюнках «сховалися» музичні звуки, а на яких — шумові?
Які з них звучать гучно, а які — тихо?

Музичні звуки бувають гучні та тихі.
Їх позначають італійськими словами:

форте (*f*) — голосно, гучно,

піано (*p*) — тихо.

Дмитро Кабалевський. «Сурмач і луна»

Російський композитор **Дмитро Кабалевський** написав багато пісень та музичних п'єс для дітей.

Одна з п'єс називається «Сурмач і луна». У ній чергуються гучні та тихі звучання.

Слухай музику та визначай гучні й тихі звуки:

f — піднімай руки вгору,

p — опускай руки вниз.

~~~~~ **Попрацюймо разом!** ~~~~~

Пограйтесь у музичну луна. Повторюйте за вчителем тихою луною:

а-

у

ку- ку

ді-лі-дон

Доберіть інші звуки та слова і пограйтесь в луна парами або всім класом.

Послухай пісеньку. Що сталося з півником?
Чому?

ПІВНИКОВЕ ГОРЕ

Музика *М. Ведмедері*, слова *А. Камінчука*

1. У півника горечко —
заболіло горлечко.
Він холодну воду пив,
по морозу походив.
2. А курочка кудкудаче,
біля півника аж плаче:
— Не пий, півнику, води,
на морозі не ходи!

Розучи пісню. Дотримуйся правил співу.
Чи знаєш ти, як берегти свій голос?

ПАМ'ЯТКА ЮНОМУ СПІВАКОВІ

- * Спів починай з розспівування. Стеж за співацькою поставою та жестами диригента.
- * Уважно прислухайся до свого голосу та музичного супроводу.
- * Співай без напруження, м'яким звуком, виразно і красиво.
- * Бережи свій голос: не кричи, не співай на холодному повітрі та у вологу погоду.

Петро Чайковський. «Баба-яга»

Ця музика поведе тебе у казку.
...У темному лісі стоїть хатинка на курячих ніжках. Її господарка — Баба-яга.

Музичний портрет Баби-яги композитор створив чергуванням гучних і тихих звуків.

Що ти уявляєш, слухаючи музику?
Який музичний інструмент звучить?

..... Це цікаво знати! .....

Поєднання слів *форте* і *піано* дало назву музичним інструментам, які можуть звучати голосно і тихо.

Сучасні різновиди **фортепіано** — *піаніно* і *рояль*.

Чи відомі тобі інші музичні твори з казковими сюжетами? Хто їхні автори? Дізнайся разом із старшими з книжок чи мережі Інтернет.

ДОВГІ ТА КОРОТКІ ЗВУКИ

 Послухай вірш. Уяви, як звучить барабан.

Гримить барабан
чітко, гулко і дзвінко.
Дві палички б'ють
у тугу перетинку.

Він хоче співати пісні,
та дарма:
звучить лише ритм,
а наспіву нема.

 Послухай барабанний бій. Простукай короткі та довгі звуки, називаючи склади:

Ті-

ті,

та!

Ті-

ті,

та!

Прокажи вірш за вчителем у заданому ритмі:

Барабан гуркотить,
дріб далеко летить.
В нього пісня проста:
«Ті-ті, та! Ті-ті, та!»

Словничок

Ритм — чергування довгих і коротких звуків.

Проспівай поспівку. Простеж, як записують короткі та довгі звуки нотами.

За- сму- тив- ся ї- жа- чок:
хо- ло- да- є, йде сні- жок.

Засмутився їжачок:
холодає, йде сніжок.
Щоб не змерзти, їжачок
вдяг кожух із голочок.

Попрацюймо разом!

Погrajтесь у ритмічну луну. Виконайте ритми у різних складах (за вибором):

учитель —
клас

учень —
клас

учень —
учень

Ритм записують нотами різної тривалості, наприклад, четвертними та восьмими.

Раз- і...

ЧЕТВЕРТНА НОТА

Раз- і...

ВОСЬМІ НОТИ

Розучи пісню та виконай її.

СНІЖОК

Музика Л.-А. Загрудного, слова С. Жупанина

1. По селу тепер щоднини
крутиться метелиця.
Сніг лапатий на долини
і на гори стелеться.

Ой, сніжок,
ой, пушок
срібно-білий!
Від сніжку ми усі
посвіжіли.

Двічі

2. «На санки сідайте, діти!» —
всіх зима запрошує.
За санками в'ється вітер
срібною порошею.

Ой, сніжок,
ой, пушок
срібно-білий!
Від сніжку ми усі
посвіжіли.

Двічі

Під час співу виконуй завдання за вибором:

- ◆ проплескай музичний пульс пісні;
- ◆ простукай ритм приспіву (за вчителем);
- ◆ склади ритмічний супровід на дитячих музичних інструментах.

«Метелиця».

Український народний танець

Які картини намалювала тобі музика? Уяви метелицю і потанцюй під музику.

Як звучить музика: повільно, помірно чи швидко? Чи змінюється її темп?

Прислухайся до музики, що звучить навколо. Визначай повільні, помірні та швидкі темпи.

Словничок

Темп — це швидкість руху музики. Темпи бувають повільні, помірні та швидкі.

ВИСОКО — НИЗЬКО

Розглянь малюнки. Уяви голоси зображених персонажів.

У кого голос високий? Середній? Низький?
Чи можна передати ці голоси музичними
звуками? Якими?

Музичні звуки бувають **високі**, **середні**
та **низькі**.

Висота музичних звуків — головна їхня
ознака.

Розучи поспівку за схемою на склад ЛЯ, а потім — зі словами. Як ти розумієш назву поспівки?

МЕЛОДІЯ

Ця мелодія чарівна
наче сходишками йде:
то угору плине рівно,
то згори униз веде.

Проплескай ритм поспівки. Покажи рукою, як рухається її мелодія:

вгору

на одній висоті

униз

Словничок

Мелодія — завершена музична думка, що звучить в один голос. Вона складається зі звуків різної висоти і тривалості. Мелодія часто звучить у **супроводі**.

Послухай і розучи пісню. Чи схожа ця пісня на танець? На який?

ТАНЦЮВАЛИ ЗАЙЧИКИ

Музика *М. Ведмедері*, слова *Л. Куліша-Зіньківа*

1. Танцювали зайчики
у гайку,
на сніжку біленькому,
на сніжку.
Вибивали лапками
гопака,
хоч мела хурделиця,
ще й яка!

2. Гарно побігайчики
стриб та скік —
зустрічали зайчики
Новий рік!
Вибивали лапками
гопака,
хоч мела хурделиця,
ще й яка!

~~~~~ **Попрацюймо разом!** ~~~~~

Співайте пісню та виконуйте завдання за вибором:

- ◆ проплескайте музичний пульс;
- ◆ простукайте ритмічний рисунок;
- ◆ придумайте танцювальні рухи;
- ◆ складіть супровід на дитячих інструментах.

Дмитро Кабалевський.
«Зайчик дражнить ведмедика»

У музиці дуже важливі високі та низькі звуки. За їх допомогою Д. Кабалевський зобразив неповороткого клишоногого ведмедика та веселе пустотливе зайченя.

Уважно слухай музику. Коли почуєш мелодію зайчика — піднімай руки, а коли мелодію ведмедика — опускай.

Послухай звучання клавiш. Де на них «сховалися» ведмедик, а де — зайчик? Стеж за звуками навколо себе. Які з них високі, середні, низькі?

МУЗИЧНА ХАТКА

Послухай вірш. Розглянь малюнок.

Для роботи й відпочинку
має музика хатинку.
Дім у неї особливий —
із п'яти тоненьких ліній.
Здавна зветься хатка та —
НОТНОСЕЦЬ, НОТНИЙ СТАН.

Оселилися в хатині
НОТИ — звуків господині.
Нот-сестричок тільки сім:
до, ре, мі, фа, соль, ля, сі.

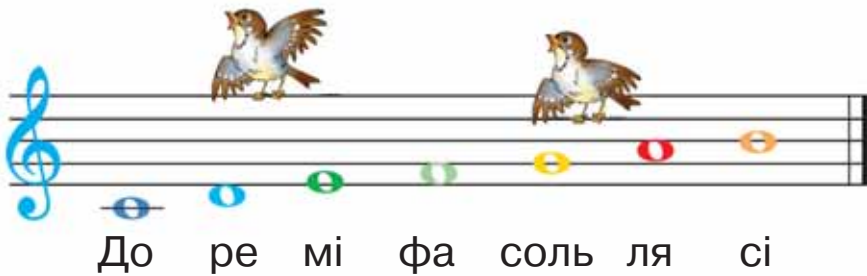

Ще трапляються на стані **паузи** — значки мовчання. Та вони стоять лиш там, де мовчати треба нам.

Кожний нотоносець звично відкриває **ключ** музичний. А скінчиться твір — на стані ми дві рисочки поставим.

Риски — справа, ключ — ліворуч,
ноти з паузами поруч...
Знаки дружні та старанні —
гарно їм разом на стані!

Розглянь нотний запис. Послухай, як звучать ноти. Проспівай їх.

Словничок

Нотний стан (нотоносець) — п'ять ліній для запису нот.

На початку нотного стану пишуть музичний **ключ**.

Розучи пісню. Кому вона присвячена?
Яким змальований у пісні Дід Мороз?

ЗАПРОСИНИ ДІДА МОРОЗА

Музика В. Верменича, слова М. Сингаївського

1. Ой, Дідусю, наш Морозе,
ти прийди до нас з морозом,
швидше стукай у вікно —
в гості ждем тебе давно.
2. Розкажи, як у діброві
сяють зіроньки зимові,
як там білочки малі
сплять у теплому дуплі.
3. Ой, Дідусю бородатий,
ти прийди до нас на свято
і дарунками в цей час
почастуй, Дідусю, нас.

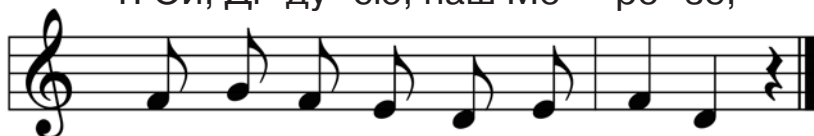

Подивись, як записано пісню. Знайди у нотному запису музичний ключ, ноти, паузи. Співай, стежачи за нотним записом.

Помірно

1. Ой, Ді- ду- сю, наш Мо- ро- зе,

ти прий-ди до нас з мо- ро- зом...

Роберт Шуман. «Дід Мороз»

Коли закінчується рік, Дід Мороз оглядає свої володіння. А якщо помічає негаразди — гнівається, здимає хуртовину.

Музичний «портрет» казкового Діда Мороза створив німецький композитор **Роберт Шуман**.

Послухай музичну п'єсу. Познач піднятою рукою, коли змінюється характер музики. Якими звуками створено музичний «портрет» Діда Мороза: гучними чи тихими; високими чи низькими?

Порівняй характер пісні «Запросини Діда Мороза» та п'єси «Дід Мороз».

Яким уявляєш Діда Мороза ти: добрим, злим, лютим, веселим, щедрим?

ЗАБАРВЛЕННЯ ЗВУКІВ

 Послухай українську народну казку «Вовк та козенята».

Була собі коза, а у неї семеро козенят. Кожного дня ходила коза в ліс по їжу. Сама піде, а діткам накаже нікому дверей не відчиняти.

Повернеться коза, постукає й заспіває:

— Ой ви, діточки,
козеняточка!
Відімкніться,
відчиніться!
Ваша мати прийшла,
молока принесла.

Козенята почують матір і відімкнуть двері. Вовк підслухав, як коза співає. Підбіг до хатинки і завив грубим голосом:

— Ой ви, дітки,
козенятка!
Відімкніться,
відчиніться!
Ваша мати прийшла,
молока принесла.

А козенята відповідають:

— Чуємо, тільки не матусин це голосок.
Матінка співає тоненько і приказує не так.

Не відчинили козенята вовкові. Повернулася коза, похвалила діток.

Про що йдеться у казці? Як козенята впізнали вовка?

Маріан Коваль. «Вовк і семеро козенят»

Російський композитор **Маріан Коваль** написав за казкою «Вовк та козенята» дитячу оперу.

У цьому творі всі казкові герої співають: Коза, Козенята, Вовк.

Послухай пісеньки Кози та Вовка.
Як розрізнити Козу і Вовка за голосами?

Сцена з опери «Вовк і семеро козенят»

Музичні звуки мають різне забарвлення — **тембр**.

Микола Леонтович. «Щедрик»

З давніх-давен у Новий Рік і на Різдво ходять домівками хлопчики та дівчатка, співають святкові пісні.

На мотив однієї з таких пісень український композитор **Микола Леонтович** написав твір «Щедрик».

Послухай пісню «Щедрик» у виконанні хору. Які голоси звучать у ньому: дитячі, жіночі, чоловічі? Як їх розрізнити?

Колядки та щедрівки — старовинні пісні зимових свят з побажаннями здоров'я та багатства.

Щедрівки виконують на Новий Рік, а колядки — на Різдво.

Розучи пісню, стежачи за сніжинками.

ЩЕДРИК

Українська народна пісня

1. Щедрик, щедрик, щедрівочка,
прилетіла ластівочка,
стала собі щебетати,
господаря викликати:

2. «Вийди, вийди, господарю,
подивися на кошару —
там овечки покотились,
а ягнички народились.

3. В тебе товар весь хороший,
будеш мати мірку грошей.
Хоч не гроші, то полова,
в тебе жінка чорноброва».

~~~~~ **Попрацюймо разом!** ~~~~~

- ◆ Підготуйте із рідними або друзями концерт до новорічних і різдвяних свят.
- ◆ Привітайте дорогих вам людей.
- ◆ Виконуйте пісні з оплесками, рухами або із супроводом на дитячих інструментах.

ПОЯСНИ НЕЗНАЙКОВІ...

1. Яке мистецтво «розмовляє» мовою звуків? Наведи приклади шумових і музичних звуків.
2. Розкажи про гучні й тихі звуки. Як ти вважаєш, чи важлива гучність у музиці?
3. Як називається чергування довгих і коротких звуків? Проплескай ритм поспівки або пісні.
4. Розкажи про високі та низькі звуки. Наведи приклади.
5. Що таке мелодія? Проспівай мелодію та покажи рукою, як вона рухається.
6. Як називають забарвлення звуків? Що має свій тембр?
7. Які пісні виконують у зимові свята? Наспівай колядку або щедрівку.

Музичні звуки бувають:

 гучні	 високі	 довгі
 тихі	 низькі	 короткі

Отже, музичні звуки мають певні **висоту** і **тривалість**, а також **гучність** і **тембр**.

МУЗИЧНІ ВГАДАЙЧИКИ ВІД БІЛОГО ЗАЙЧИКА

Розглянь малюнки. Які пісні вони тобі нагадали?

Виконай пісні про зиму за власним вибором.
Співай з рухами або ритмічним супроводом.

Упізнай музичні твори за малюнками. Пригадай їхні назви й авторів.

Послухай музичні твори, які тобі найбільше подобаються.

МУЗИКА НАВКОЛО НАС

МУЗИКА І ТИ

 Послухай вірш. Здогадайся, про яку фею йдеться.

Є у світі дивна фея,
і ви всі знайомі з нею,
та до того ж вже давно:

чули ви її в кіно,
з нею пісеньку співали,
і на святі танцювали,
і були, напевно, раді
крокувати на параді,
а коли були
                                          маленькі,
вам наспівували
                                          неньки...

Отже, опишіть словами:
що за фея поруч з вами?

Пригадай, що таке музика. Поміркуй, чому її
названо дивною феєю.

Розглянь малюнки. Де зустрічаються з музикою діти? Для чого музика потрібна людям?

Музика супроводжує людину протягом усього життя.

Послухай пісню. Як її можна назвати? Чи знаєш ти, що таке колискова?

ОЙ-Я, ЖУ-ЖУ

Латиська народна пісня

1. Ой-я, жу-жу, ведмежатко,
ой-я, жу-жу.
Годі плакати, будем спатки,
жу-жу. } Двічі

2. Соснам солодко дрімати,
ой-я, жу-жу.
В ліжечка лягли малята,
жу-жу. } Двічі

3. Ляжуть зорі за хмарками,
ой-я, жу-жу.
Принесе нам ягід мама,
жу-жу. } Двічі

4. Меду принесе горнятко,
ой-я, жу-жу.
Спи, синочок-ведмежатко,
жу-жу. } Двічі

Розучи пісню. Виконай її з рухами, ніби заколисуєш ведмежатка.

Словничок

Колискова — мелодійна, плавна пісня для заколисування дитини.

Колисковою називають також музичну п'єсу лагідного, спокійного характеру.

Левко Ревуцький. «Колискова»

Левко Ревуцький — український композитор.

Серед його дитячих творів — фортепіанна п'єса «Колискова». Її музика спокійна, лагідна, ніжна, наче справжня колискова пісня.

Опиши, як звучить музика цієї п'єси.

Подумай, чому композитор назвав інструментальний твір, як пісню, — «Колискова».

Які колискові ти знаєш? Яка ще музика тебе оточує?

Склади розповідь на тему: «Мій друг — музика».

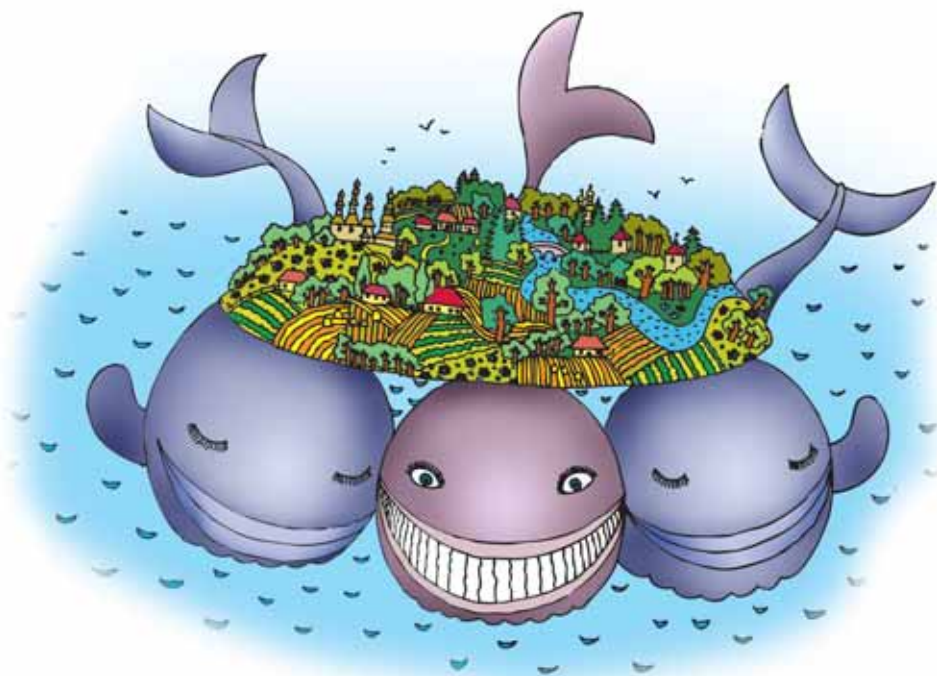
ДАВНІ ДРУЗІ НАШІ — ПІСНІ, ТАНЦІ, МАРШІ

Послухай старовинну легенду.

У давнину люди думали, що наша планета Земля плаває в океані, а тримають її на своїх спинах три велетенські кити.

Згодом вислів «три кити» стали розуміти як опору, на якій щось тримається.

«Трьома китами» музики називають *пісню*, *танець* і *марш*. На них тримається світ музики.

Назви «трьох китів» музики. Подумай, як розпізнати пісню, танець і марш.

Пісня, танець і марш — «три кити» музики.

Пісня
мелодійна
наспівна

Танець
ритмічний
пластичний

Марш
чіткий
енергійний

Музика буває пісенна, танцювальна і маршова.

Попрацюймо разом!

Послухайте твір Д. Кабалевського «Три кити». Скільки у ньому частин?
Спробуйте впізнати музичних «китів».
Супроводжуйте:

пісню — рухами рук,
марш — крокуванням,
танець — оплесками.

Петро Чайковський. «Дитячий альбом»

«Дитячий альбом» — це збірка фортепіанних п'єс.

На «сторінках» альбому живуть пісенні, танцювальні та маршові твори. Наприклад:

«Вальс»

«Марш дерев'яних солдатиків»

«Старовинна французька пісенька»

Послухай п'єси без оголошення назв. Розпізнай пісню, танець і марш.

Подивися мультфільм на музику з «Дитячого альбому» П. Чайковського. Розрізняй пісенні, танцювальні та маршові п'єси.

Послухай і розучи пісню. Чи можна назвати музику цієї пісні танцювальною?

ОЙ ЗАГРАЙТЕ, ДУДАРИКИ

Музика А. Філіпенка, слова В. Панченка

1. Ой заграйте, дударики,
молоді гуцули.
Так, щоб танець-увиванець
полонини чули.
2. Ой заграйте, дударики,
на дудках кленових.
Бо приємно танцювати
в кептариках нових.
3. Ой заграйте, дударики,
а я заспіваю.
Хай злітає наша пісня
над Карпатським краєм!

~~~~~ Попрацюймо разом! ~~~~~

Виконайте пісню з ритмічним супроводом до вступу і програвшів.

РАЗ, ДВА — КРОКОМ РУШ!

Послухай вірш. Якому музичному «киту» його присвячено?

Раз — два,
                        кроком руш!
От заграли сурми туш,
барабани підхопили:
раз —
                        два —
                                три —
                                        чотири.

Спробуй крокувати під вірш, як під музику.
Які музичні інструменти згадано у вірші?
Подумай, чому саме їх.

Сергій Прокоф'єв. «Марш» (із збірки «Дитяча музика»)

Російський композитор **Сергій Прокоф'єв** перший музичний твір написав у 5 років. А вже дорослим створив збірку «Дитяча музика».

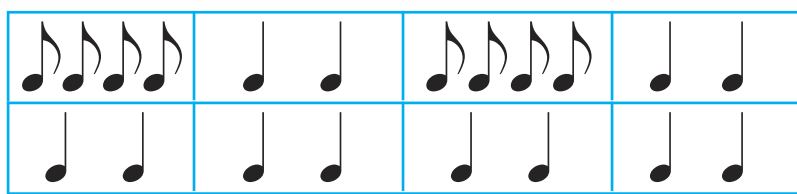

У збірці 12 фортепіанних п'єс: «Ранок», «Вечір», «Прогулянка», «Казочка», «Марш» та інші.

Послухай марш. Проплескай музичний пульс. Розкажи, яка музика маршу.

Попрацюймо разом!

Заграйте ритмічні рисунки на кожному інструменті окремо, а потім — разом.

Виконайте ритмічний супровід до маршової музики.

Маршова музика — чітка, енергійна, ритмічна. Під неї легко крокувати:

▲ ■ ▲ ■
раз-два, раз-два

▲ ■ ■ ■
або раз-два-три-чотири

Розучи пісню. Про кого вона розповідає?

КОЗАЧАТА

Музика *М. Ведмедері*, слова *О. Яворської*

1. Ми — маленькі козачата,
станем справжніми
людьми.

Ми кохаєм рідну пісню,
Україну любим ми!

Приспів: Україна — наша мати,
і про неї вільний спів.
Ми — веселі козачата,
ми — нащадки козаків!

2. Ми шануєм рідне слово,
в ньому вірність і краса.
Ми — маленькі козачата,
наша пісня не згаса!

Приспів.

3. Хай злітає рідна пісня,
наче чайка в небеса.
В ній — ясна душа
народу,
в ній надія і краса.

Приспів.

Про що мріють козачата? Що вони шанують?
Позначай кроками музичний пульс пісні.

Розглянь малюнок. Чи знаєш ти, що на ньому зображено?

Навіщо потрібні ноти? Де їх записують?
Прочитай назви нот.

Послухай вірш. Чого він навчає школярів?
Спробуй проказати вірш у характері маршу.

Добрий лікар Айболить
довго **в**дома не сидить.
Він цінує кожну мить,
кожним днем він **д**орожить:
в **д**ощик і в ясну погоду —
за **з**доров'ям на природу!

Знайди у віршованих рядках назву ноти.

ТАКІ РІЗНІ ТАНЦІ

Розглянь фото. Що на них зображено?

Чи любиш танцювати ти? Які танці знаєш?

Михайло Глінка. «Полька»

Полька — швидкий, веселий танець, який виконують парами. Полька виникла у Чехії, а згодом цей танець поширився по всьому світу.

Музичний твір у ритмі польки написав російський композитор **Михайло Глінка**.

Послухай «Польку». Опиши характер музики. Подумай, за якими ознаками можна «впізнати» танцювальну музику.

Танцювальна музика — ритмічна, пластична, пружна. Під неї зручно танцювати.

Послухай і розучи пісню. Про що вона?

СВЯТКОВИЙ ХОРОВОД

Музика А. Павлюка, слова В. Рождественського

1. Ми із друзями на святі
ведем цікаво час,
щоб було всім
веселіше —
розпочнем
таночок наш.

Приспів:

Топ! Топ! —
каблучками.
Станьте в коло
з нами.

} *Двічі*

2. Подивіться, що за танець —
захопив тебе й мене:
то неспішно проспівали,
то з прискоком промайне.
Приспів.

3. Ось так дружно ми танцюем,
не бере втома всіх
через те, що у таночку
не змовкають пісня й сміх.
Приспів.

Попрацюймо разом!

Чи знаєте ви, як водять хоровод?
Утворіть коло і виконайте пісню з рухами.

У **хороводі** виконавці рухаються по колу, танцюють і співають.

Послухай вірш. Про що у ньому йдеться?
Склади до вірша танцювальну мелодію.

У **кареті** кришталевій
їде біла королева,
поспіша на відпочинок
в білім **мареві** сніжинок.

А назустріч — юна леді
у **березовій** кареті.
Їй всміхаються **дерева**:
«Здрастуй, Весно-королева!»

Полічи, скільки разів у вірші трапляється
назва ноти РЕ.
Добери інші слова зі складом РЕ.

ЦАРИНА МУЗИКИ ТА РУХУ

Розглянь фото. Що на ньому зображено? Розкажи, що ти знаєш про балет — царину музики та руху.

Словничок

Балет — це музична вистава, де всі персонажі танцюють.

Мистецтво танцю називають **хореографією**.

Сергій Прокоф'єв.

Вальс з балету «Попелюшка»

Композитор **Сергій Прокоф'єв** створив балет «Попелюшка».

Добра фея допомогла дівчині потрапити на бал. І Попелюшка закружляла у чарівному вальсі. Навіть забула, що треба вчасно повернутися додому.

І раптом — дванадцять ударів невблаганного годинника...

Сцена з балету «Попелюшка»

Послухай музику. Уяви казковий бал. Чим переривається вальс?

Відбий олівцем або на трикутнику 12 ударів годинника.

Послухай вірш. Склади з літер, що «розсипалися», останнє слово вірша — назву танцю.

Раз-два-три,
раз-два-три,
раз-два-три, раз —
кличе, кружляє,
захоплює нас.

Раз-два-три,
раз-два-три,
раз-два-три, раз —
ніжний, чарівний,
задумливий... .

Л

А

В

Ь

С

Попрацюймо разом!

Простукайте музичний пульс вальсу долонями:

раз — лівою рукою,
два-три — правою рукою.

Додайте ритмічне читання вірша.
Пригадайте, які вальси вам відомі.

Вальс — найпопулярніший у світі танець.
Його мелодійна музика ніби кружляє:

раз-два-три, раз-два-три.

Розучи пісню. Кожне речення повторюй двічі.

КОРОЛЬОК

Українська народна пісня

1. Чорнобровий корольок
край города ходить.
Чорнобровий корольок,
пожалуйте в городок.
2. Чорнобровий корольок,
у боки візьмися.
Чорнобровий корольок,
низенько вклонися.
3. Чорнобровий корольок,
устань, примудрися.
Чорнобровий корольок,
гарненько вберися.
4. Чорнобровий корольок,
у боки візьмися.
Чорнобровий корольок,
низенько вклонися.

Співай пісню і танцювальними рухами показуй дії.

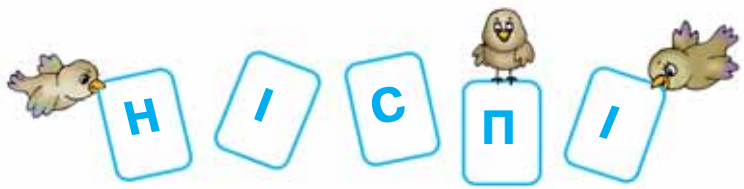
ЗАЛЕТІЛИ В КЛАС ПІСНІ...

Послухай вірш. Склади з букв пропущене слово.

У віконце залетіли,
всіх до співу запросили...
Хто це завітав до нас,
і чому співа весь клас?

Підкажу вам, любі діти:
мандрували білим світом
і, як пташки навесні,
залетіли в клас ... .

Так, піснями в будні й свято
здавна рідний край багатий.
Є в них усмішка та ласка,
смуток і чарівна казка...

Ну а хто сказати може:
чим усі пісні ці схожі?

Пригадай, що таке пісня. За якими ознаками можна її впізнати?

Розглянь малюнки. Розкажи, хто складає та виконує пісні.

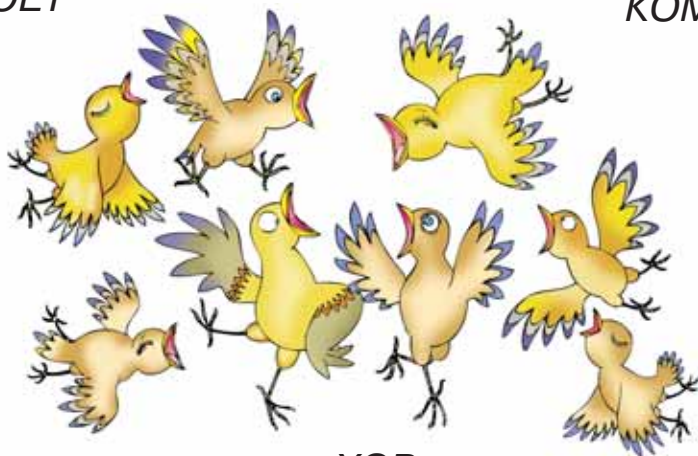
ПОЕТ

СПІВАК

КОМПОЗИТОР

ХОР

Попрацюймо разом!

Послухайте українські народні пісні.

У якому виконанні вони звучать?

Слухайте пісні та виконуйте завдання:

проплескуйте
музичний
пульс

підспівуйте
мелодію

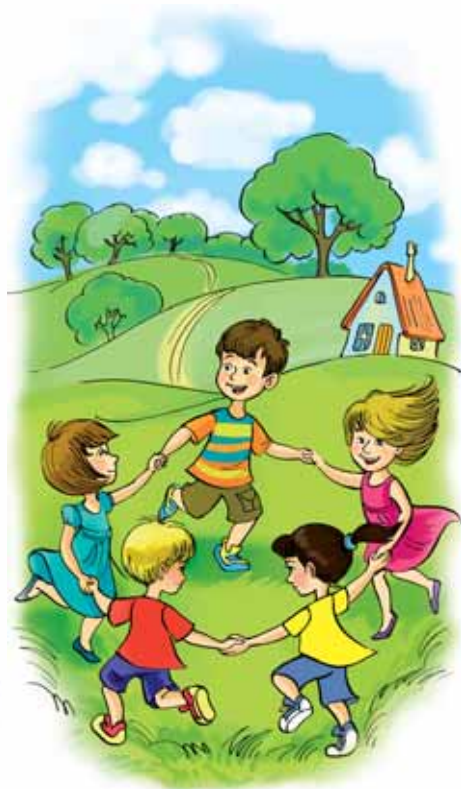
придумуйте
танцювальні
рухи

Послухай музичний твір. Що він розповідає тобі про пісню?

ПІСЕНЬКА ПРО ПІСЕНЬКУ

Музика *Т. Попатенко*, слова *Н. Найдьонової*
Переклад *О. Пархоменка*

1. Пісенька про пісеньку раз у раз дзвенить. Це тому, що пісенька всіх нас веселить.

Приспів:

Це тому, що пісенька нам потрібна всім,
це тому, що радістю сповнений наш дім.

2. З нею круг ялиноньки танок ведемо і на свято мамине з піснею йдемо.

Приспів.

3. Знають першокласники пісеньку таку, заспівають весело пісеньку дзвінку.

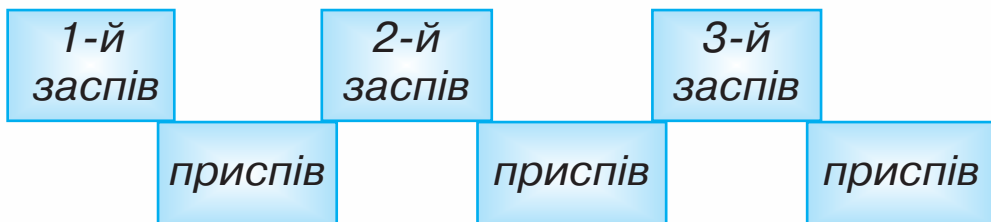
Приспів.

Розучи пісню та виконай з оплесками або ритмічним супроводом.

Розглянь схему та розкажи, як будується пісня:

Прочитай вірш. Прокажи його у заданому ритмі за схемою.

Сві-тить сон- це   зо- ло- те,
ді- тво- ра до   шко- ли йде.

І ше- по- чуть   ві- ти:
«В доб- ру путь вам,   ді- ти!»

Уяви, що ти композитор. Склади до вірша мелодію. Спробуй виконати її пісенно, танцювально і маршово.

СПІВУЧА, ЧУДОВА ПІСЕННА РОЗМОВА

 Послухай вірш. Про що у ньому йдеться?

Пісенна країна —
співуча, чудова,
дзвенить солов'їно
пісенна розмова.

Там вечір співає
зіркам **КОЛИСКОВІ**,
а в хатах лунають
КОЛЯДКИ святкові.

Там сонце вітають
замріяні ранки,
а весну стрічають
грайливі **ВЕСНЯНКИ**.

Як ти розумієш виділені слова?
Подумай, чим особлива пісенна музика.

Є різні **види пісень**: **колискові**, **колядки**,
щедрівки, **веснянки**...

Головною ознакою пісні є мелодійність,
наспівність.

Пісенна музика часто звучить без слів —
в інструментальних творах.

Послухай оповідання. Які пісні співали дерева у лісі?

ВСЕ В ЛІСІ СПІВАЄ

Весною ми пішли в ліс. Повіяв легенький вітерець і всі дерева заспівали. У кожного була своя пісня.

Береза співала ніжну пісню. Слухаючи її, хотілося підійти до білокорої красуні та обійняти її.

Дуб співав мужню пісню. Коли ми слухали її, нам хотілося бути сильними, відважними.

Верба співала задумливу пісню. Ми подумали, що прийде осінь і листячко з дерев осиплеться.

От які пісні почули ми в лісі.

За *Василем Сухомлинським*

Пригадай музичні твори за малюнками. Про яку музику можна сказати: ніжна, мужня, задумлива?

Послухай оповідання «Все в лісі співає» із фрагментами інструментальних творів.

Послухай пісеньку і розучи її. Про що вона розповідає?

ЗЯБЛИК

Музика А. Філіпенка, слова Т. Волгіної

1. У садочку цвіт буяє,
рясно маків і красоль.
Зяблик голосно співає:
«До, ре, мі, фа, соль!
До, ре, мі, фа, соль!»

2. Тут зацвенькали сороки:
«Не співає так ніхто!»
«Та це ж я учу уроки:
Соль, фа, мі, ре, до!
Соль, фа, мі, ре, до!»

Подумай, чи можна виконати цю пісеньку «у ролях».

Що вчить зяблик? Які ноти він співає?

До, ре, мі, фа, соль!

Соль, фа, мі, ре, до!

Покажи на нотних записах і рукою, як рухається мелодія пісеньки зяблика у першому та другому куплетах.

Попрацюймо разом!

Послухайте французьку народну пісню «Танець каченят». Який її характер?

Розучіть танцювальні рухи під музику. Кожний рух виконуйте на 4 рахунки:

один-два-три-чотири.

1. «Дзьобики»

2. «Крильця»

3. «Хвостики»

4. «Лапки»

1. Закриваємо і розкриваємо долоні, як дзьобики.
2. Махаємо «крильцями» — руками, зігнутими в ліктях.
3. Присідаємо і піднімаємося, помахуючи «хвостиком».
4. Крокуємо та плескаємо в долоні.

ЦАРИНА МУЗИКИ ТА СЛОВА

 Послухай текст. Пригадай українську народну казку «Коза-дереза».

Жили-були Дід і Баба. А в них — Коза, дуже вперта і вередлива...

Український композитор **Микола Лисенко** написав за цією казкою оперу «Коза-Дереза».

Опера — царица музики та слова. У ній кожний казковий герой співає.

Що ти знаєш про оперу?

Опера «Коза-Дереза» у виконанні дитячого колективу «Намісто» (м. Миколаїв)

Словничок

Опера — музична вистава, в якій всі персонажі співають.

Послухай Пісню Лисички з опери «Коза-Дерева» М. Лисенка. Про що співає Лисичка? Яка її пісенька?

1. Я Лисичка, я сестричка,
не сиджу без діла:
я гусятка пасла,
полювать ходила.

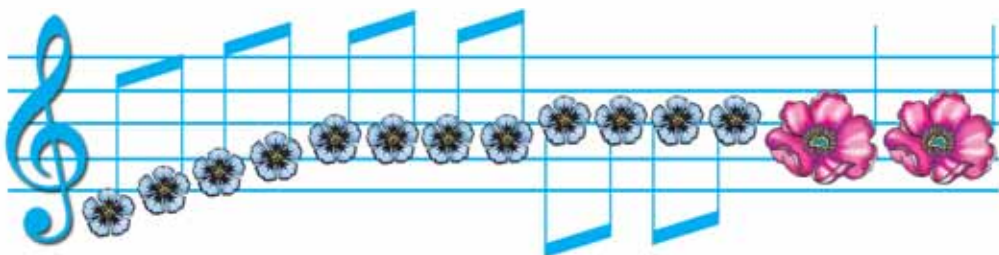
2. А тепер мені в неділю
треба відпочити,
свою хатку гарнесенько
треба прикрасити.

3. А щоб краща, а щоб краща
була моя хатка,
піти треба у гайочок
квіточок нарвати.

Попрацюймо разом!

Слухайте музику і співайте разом з Лисичкою:

Я Ли-сич-ка, я сес-трич-ка, не сид-жу без ді-ла...

Послухай пісню. Про кого у ній ідеться?
Розучи пісню з оплесками за схемою.

НАША МАМА

Музика В. Іванникова, слова О. Фадєєвої

	Ко-ли-сан-ки	ве-чо-ра-ми	нам спі-ва-ли	на-ші	ма-ми...				

1. Колисанки ввечорами
нам співали наші мами,
а тепер пора і нам
заспівать про наших мам.

Приспів: Як зростем великі —
мамі станем зміною.
Гордимось мамою,
мамою єдиною.

2. Десь далеко за віконцем
знову спати ляже сонце,
ти вже спиш в цю ніч ясну —
тільки мамі не до сну.

Приспів.

3. Як зростем — самі ми станем
турбуватися про маму.
Ми співаємо для них —
мам єдиних, дорогих.

Приспів.

Передай рухами рук характер музики.

Петро Чайковський. «Мама» (з «Дитячого альбому»)

Послухай п'єсу. Кому присвячено цей твір?
Чому музика має ніжний, лагідний характер?
Подумай, чи можна назвати мелодію п'єси пісенною.

Приготуй для своїх мами, бабусі, сестрички музичний дарунок за вибором:

- ◆ Виконай пісню «Наша мама».
- ◆ Заграй на дитячих музичних інструментах.
- ◆ Склади власну пісеньку.
- ◆ Придумай танець до улюбленої маминої пісні.

ВЕСНЯНІ МЕЛОДІЇ

Розглянь ребус. Розмісти букви по порядку (за зростанням цифр) та склади з них слово.

1.	8.	2.	7.	3.	6.	4.	5.
В	А	Е	К	С	Н	Н	Я

Чи знаєш ти, що таке веснянка? Яку пору року зустрічають цією пісенькою?

Заспівай веснянку, звертаючись до сонечка.

ВИЙДИ, ВИЙДИ, СОНЕЧКО

Українська народна пісня

Вийди, вийди, сонечко,
на дідове полечко,
на бабине зіллячко,
на наше подвір'ячко,
на весняні квіточки,
на маленькі діточки.
Там вони граються,
тебе дожидаються.

Словничок

Веснянки — пісні, присвячені приходу весни і початку польових робіт.

Василь Барвінський. «Сонечко»

Сонечко дарує радість і життя всьому на Землі. Тому люди з давнини ставляться до сонця з шаную та вдячністю. А дівчора залюбки співає йому пісні.

Теплому, ласкавому сонечку присвятив музичну п'єсу український композитор **Василь Барвінський**.

Послухай музику. Опиши її характер. Чи схожі п'єса В. Барвінського та закличка «Вийди, вийди, сонечко»? Чим? Слухай музику та уявляй, як діти закликають весну.

Розучи пісню. Чи схожа вона на веснянку?

ПОВЕРТАЙСЯ, ЛАСТІВКО

Музика *В. Верменича*, слова *М. Сингаївського*

1. Повертайся, ластівко,
до двора, до двора,
за весною скучила
дітвора, дітвора.
Скоро вже повернуться
журавлі, журавлі,
скоро підемо босими
по землі, по землі.

2. Тільки ти, весняночко,
не барись, не барись
і своєю піснею
озовись, озовись.
Не барися, ластівко,
прилітай, прилітай
в український
сонячний,
рідний край,
рідний край.

Подумай, ця пісня давня чи сучасна.

..... Це цікаво знати! .....

Красуня-весна захоплювала поетів, музикантів, художників. Австрійський композитор **Йоганн Штраус** написав вальс «Весняні голоси», сповнений чарівними звуками природи.

А російський художник Станіслав Жуковський створив картину «Весна».

Послухай вальс «Весняні голоси». Який настрій передає і створює музика?

Розглянь репродукцію картини. Порівняй характер музичного та живописного творів.

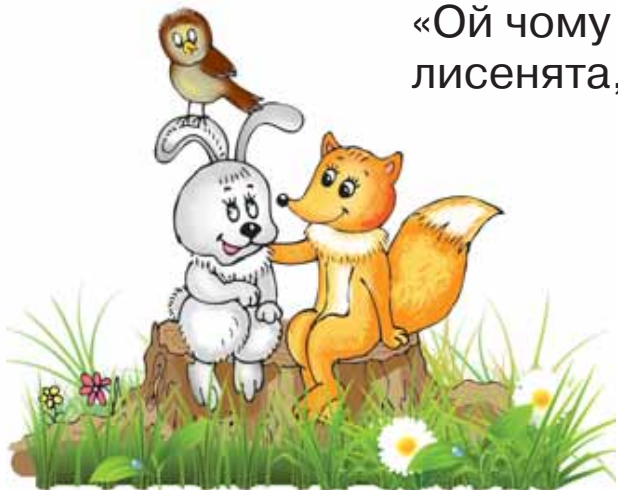

С. Жуковський. Весна

Послухай вірш. Знайди слова, в яких є склади **ЛЯ** і **СІ**.

Сірим ранком встало сонце,
за**ля**нуло у віконце:
«Ой чому ще сп**ля**ть пташата,
лис**ен**ята, зай**ч**енята?»

Прокидайтеся,
вставайте,
на поляну
в**ибі**гайте,
та **сі**дайте
на п**ень**очок,
по**г**лядіть —
який д**ень**очок!»

Які ще ноти ти знаєш? Розкажи про них своїм батькам і друзям.
Проспівайте ноти разом угору та вниз:

До, ре, мі, фа, соль, ля, сі, до.

До, сі, ля, соль, фа, мі, ре, до.

ПОЯСНИ НЕЗНАЙКОВІ...

1. Де ти зустрічаєшся з музикою? Яку роль відіграє вона у твоєму житті?
2. Чому пісню, танець і марш називають «трыома китами» музики?
3. За якими ознаками можна впізнати маршову музику? Наведи приклади маршів.
4. Які ознаки має танцювальна музика? Назви відомі тобі танці.
5. Які види пісень ти знаєш? Проспівай колядку або щедрівку, веснянку або колискову пісню.
6. Чи може пісня бути без слів? Які ознаки пісенної музики?
7. Чи можуть в одному творі поєднуватися пісня і танець, пісня і марш? Наведи приклади.

Пригадай музичні твори за малюнками. Послухай їх.

Яким музичним «китам» належать ці твори?

МУЗИКА НАШОГО КРАЮ

Розглянь портрети українських композиторів. Скажи, які музичні твори належать цим авторам. Підказки шукай на малюнках.

*Микола
Лисенко*

*Василь
Барвінський*

*Левко
Ревуцький*

«Сонечко»

«Колискова»

«Коза-Дереза»

Яких ще українських композиторів ти знаєш?

Що тобі відомо про народну музику рідного краю?

Послухай пісеньку. Які почуття до рідного краю передано в музичному творі?

НАМАЛЮЮ УКРАЇНУ

Музика *М. Ведмедері*, слова *Н. Олійник*

1. Намалюю я не Лондон,
ні Париж, ні Рим.
Намалюю рідну хату,
рідний двір і млин.
2. Намалюю рідне поле,
рідний гай і ліс,
намалюю Україну
в квітах, між беріз!

Розучи пісенні рядки за схемою. Паузи позначай оплесками.

На-ма-лю-ю	я не	Лон- дон,	
На-ма-лю-ю	рід- ну	ха- ту,	

ні Па- риж,		ні Рим.	
рід-ний двір		і млин.	

Козачок. Український народний танець

Козачок — веселий, швидкий танець. Його придумали українські воїни-козаки, тому танець і здобув таку назву.

Козачок виконують парами. Часто танцюристи змагаються, хто танцює краще.

Опиши характер музики. Який її темп?
Спробуй визначити музичні інструменти.

~~~~~ **Попрацюймо разом!** ~~~~~

Слухайте музику козачка та виконуйте до неї ритмічний супровід за зразком:

..... Це цікаво знати! .....

Щоб стати музикантом, треба старанно вчитися. Музиканти різних країн навчаються у консерваторіях, а в Україні — у музичних училищах, університетах і академіях мистецтв.

 Розглянь малюнок. Що подумав кіт, коли побачив консерваторію?

Склади оповідання за малюнком.
Знайди 5 нот, які «сховалися» на малюнку.

 Чи відомо тобі, в яких містах України є музичні навчальні заклади?
Дізнайся про це разом із дорослими у бібліотеці або мережі Інтернет.

ДИВОВИЖНІ ІНСТРУМЕНТИ

Послухай вірш. Про які інструменти в ньому розповідається?

Зал.
Концерт.
На сцену вийшли
інструменти дивовижні.

Хто зна, що з ними робити?
Може в стіну цвях забити?
Чи полагодити хату,
чи картину малювати?

Ні, це інші інструменти:
за наказом диригента
їх беруть музики в руки
і дарують людям
звуки!

Для чого потрібні музичні інструменти?
Чому вони названі дивовижними?

Словничок

Музичні інструменти — це пристрої для виконання музики.

Вольфганг Амадей Моцарт. «Маленька нічна музика»

Скільки барв у цьому творі! А все завдяки таланту композитора і музичним інструментам.

Ще дитиною Вольфганг майстерно грав на клавесині, скрипці, органі, флейті...

Часто родина Моцартів виступала на концертах. Батько грав на скрипці, а Вольфганг із сестрою — на клавесині.

Послухай фрагмент твору. Яка ця музика? Чи знаєш ти, які інструменти звучать?

Родина Моцартів

Розглянь портрет родини Моцартів. На який сучасний інструмент схожий клавесин?

Розучи пісню. Подумай, чому вона названа жартівливою.

САВКА ТА ГРИШКА

Жартівлива білоруська народна пісня

Переклад О. Пархоменка

1. Савка та Гришка грали на дуду —
повеселиться, розігнать нудьгу,
ду-ду, ду-ду, ду-ду, ду-ду, } Двічі
розігнать нудьгу.
2. Так витинали — в хаті аж гуло,
смутку та горя наче й не було,
го-ло-ло-ло, го-ло-ло-ло, } Двічі
наче й не було.
3. Дідо старенький взявся за патик,
з хати скоренько вирядив музик,
ту-ту, ту-ту, ту-ту, ту-ту, } Двічі
вирядив музик.

4. «Йдіть та надворі го-ца-ца гудіть,
тільки малого хлопця не будіть,
го-ца-ца-ца, го-ца-ца-ца,
хлопця не будіть».

} Двічі

Чи завжди доречно грати на музичних інструментах?

Як ти вважаєш, коли цього не слід робити?

Попрацюймо разом!

Пригадайте пісні за малюнками. Чим схожі вони за змістом?

Про які музичні інструменти у них ідеться?

Поміркуйте, в яких ще піснях згадуються музичні інструменти. Виконайте твори за вибором з ритмічним супроводом або оплесками.

ПРО БАРАБАНИ І ТРУБИ

Послухай вірш. Розв'яжи ребус, щоб відгадати останнє слово вірша.

От дива: їх б'ють, штовхають,
а вони звучать і грають!

Є там **ложки** й **тарілки**
(ті, що в кухні, — не такі!).
Круглий **бубон** і **трикутник**,
барабан — сурми супутник.

Є **дзвіночки** — різні-різні,
і **литаври** трохи грізні.

Всі дзвінокоголосі, гарні,
називаються — ... .

у		А			І

Знайди малюнки згаданих у вірші музичних інструментів. Подумай, чому їх називають ударними. Послухай, як звучать ці інструменти.

Послухай пісеньку. Про що у ній ідеться?

ДЗВІНОЧОК

Слова та музика С. Дяченка

1. У родині Дзвонів свято —
народивсь малий Дзвіночок,
в нього срібний
голосочок
і веселі оченята!

} Двічі

Приспів:

Дінь, дінь, дінь, дон-дон,
Ді-лі, ді-лі, дон!
Ді-лі, ді-лі, дон-дон,
Ді-лі, ді-лі, дон!

2. Підростає Дзвоник нині —
у юрбі малих дзвіночків,
вчать вони
пісні пташині
і мелодії струмочків!

} Двічі

Приспів.

3. Як закриють хмари небо,
затремтить душа-листочок,
сумувати нам не треба,
бо дзвенить для нас Дзвіночок!

} Двічі

Приспів.

Розучи пісню. Виконуй приспів двічі, 2-й раз — із супроводом на дзвіночках.

Розглянь репродукцію картини української художниці Марії Приймаченко «Весілля в лісі». Що зображено на картині?

М. Приймаченко. Весілля в лісі

Знайди на картині ударні інструменти.
Які ще музичні інструменти зображені?

Послухай вірш-загадку. Поміркуй, про який інструмент ідеться.

Я чарівний голос маю,
наче пташечка співаю.
Моя пісенька красива —
то весела, то журлива.
А зробили мене з гілки
і дали ім'я... .

Чи доводилося тобі чути сопілку? Де?

Послухай українські народні мелодії у виконанні ансамблю сопілкарів.

Чи знаєш ти, як грають на сопілці? Які ще інструменти звучать за допомогою повітря?

Послухай вірш. Розглянь малюнки.

ТРОМБОН

СУРМА

Загули, заграли труби:
флейти і басисті **туби**,
сопілки і **саксофони**,
сурми і хрипкі **тромбони**...

Все це — давні
та нові
інструменти **ДУХОВІ**.

ТУБА

ФЛЕЙТА

САКСОФОН

Знайди у вірші назви духових інструментів.
Послухай «голоси» цих інструментів на вибір.

ПРО СКРИПКУ ТА ЇЇ СІМ'Ю

 Послухай текст. Знайди назви музичних інструментів і розпізнай їх на малюнках.

Скрипку називають королевою музики. Її голос дуже виразний і співучий.

У скрипки велика родина: віолончель, арфа, бандура, балалайка, гітара... Усі ці інструменти мають струни.

 Розташуй літери по порядку (за цифрами) і дізнайся, як називаються зображені тут інструменти разом.

1.	5.	2.	6.	3.	7.	4.
С	Н	Т	Н	Р	І	У

Каміль Сен-Санс. «Лебідь», «Слон»

Французький композитор **Каміль Сен-Санс** із 2 років грав на фортепіано, а в 4 роки вже складав музику.

Завдяки звучанню музичних інструментів композитор вдало зобразив різних тварин: граціозного лебедя, могутнього слона...

Послухай п'єси «Лебідь» і «Слон». Порівняй звучання віолончелі та контрабаса, які створюють музичні «портрети» лебедя і слона.

..... **Це цікаво знати!** .....

Струнні інструменти скрипка і контрабас дали назви двом музичним ключам: **скрипковому** та **басовому**.

Розучи пісню «Два півники». Який струнний музичний інструмент у ній згадується?

ДВА ПІВНИКИ

Українська народна пісня

1. Два півники, два півники
горох молотили,
дві курочки-чубарочки
до млина возили.

Цап меле, цап меле,
коза насипає,
а маленьке козенятко
на скрипочку грає.

2. Танцюй, танцюй,
козуленько,
ніженьками —
туп-туп.
Татусенько з матусею
принесуть нам
круп-круп.

А вовчок-сірячок
з лісу виглядає
та на біле козенятко
скоса поглядає.

Попрацюймо разом!

Придумайте, як розіграти виставу за піснею «Два півники». Показуйте рухами дії.

Розглянь малюнки. Послухай пісні з мультфільмів.

Обери для себе завдання та виконай свої улюблені пісні:

*з танцювальними
рухами*

з оплесками

*з ритмічним
супроводом*

Уяви та розкажи, що станеться, якщо з кіно зникне музика.

РОЯЛЬ І ЙОГО ДРУЗИ

Розглянь малюнки. Які музичні п'єси вони тобі нагадали?

На якому інструменті виконують усі ці твори?

Розглянь схему та поясни походження слова *фортепіано*.

Які музичні інструменти так називають?

f

+

p

=

Ф О Р Т Е П І А Н О

Фридерик Шопен. «Полонез»

Польський композитор і піаніст **Фридерик Шопен** майже усі свої твори написав для фортепіано.

Один з кращих творів музиканта — урочистий танець полонез. Він схожий на польські народні полонези.

Опиши характер музики і звучання фортепіано. Передай рухами урочистість і величність полонезу.

Розглянь малюнок. Послухай, як звучать ноти на відповідних клавішах.

Проспівай їх, показуючи клавіші на малюнку.

ДО РЕ МІ ФА СОЛЬ ЛЯ СІ

Це цікаво знати!

Сукупність клавіш називається **клавіатурою**. Піаніно і рояль мають однакові клавіатури, і грають на них також однаково.

Музичні інструменти, які мають клавіатуру, називаються **клавішними**.

Розглянь фото клавiшних iнструментiв.

ПІАНО

АКОРДЕОН

РОЯЛЬ

ОРГАН

Що тобі вiдомо про цi та iншi клавiшнi iнструменти? Якi з них звучать однаково?

Музичнi iнструменти бувають **ударнi**, **духовi** та **струннi**.

У кожнiй з цих груп є **клавiшнi** iнструменти. Наприклад, орган — духовий клавiшний iнструмент.

Антоніо Вівальді. «Весна» (в органному виконанні)

Італійський композитор **Антоніо Вівальді** написав твір «Пори року». У ньому 4 частини.

Ця музика була створена для виконання на скрипках. А згодом її стали грати також на органі.

Послухай фрагмент частини «Весна» з твору «Пори року». опиши звучання органа та свої враження від нього.

Розглянь малюнки і поміркуй, чому у творі А. Вівальді саме 4 частини.

..... Це цікаво знати! .....

Орган — найбільший і найскладніший музичний інструмент.

У нього кілька клавіатур для рук і ще одна, на якій грають ногами. Музикант натискає на клавіші, а звучать труби.

Розучи пісню. Який її настрій?

ГРАЄ ВЕСНОНЬКА!

Музика Ю. Михайленко, слова В. Буряк-Довгань

1. Потекли струмки,
розіллялися,
на цимбаликах
розігралися.
Грає веснонька
у трембітоньку
та й пробуджує
кожну квітоньку.

2. Грає веснонька
на сопілочку
та й пробуджує
кожну гілочку.

Грає веснонька,
у дзвіночки б'є,
кожна пташечка
вже гніздечко в'є.

3. Грає веснонька, розігралася,
вся природонька розспівалася.

Ой, радіють всі малі діточки,
навесні ростуть, наче квіточки. } Двічі

Знайди у тексті назви музичних інструментів. Співай і показуй рухами, ніби граєш на цимбалах, трембіті, сопілці, дзвіночках.

ІНСТРУМЕНТИ ЗБИРАЮТЬСЯ РАЗОМ

Слухай казку та додавай за малюнками пропущені слова.

Жили-були музичні інструменти. Якось зібралися вони разом і засперечалися, чий голос найкращий.

— Звичайно, мій, — проспівала . — Він співучий і виразний. Недаремно моїм ім'ям назвали скрипковий ключ.

— А я думаю, що мій, — ніжно прощебетала . — Він високий і легкий, наче у пташки.

— Мій-мій, — простукав . — Хто може пробарабанити ритм краще за мене?

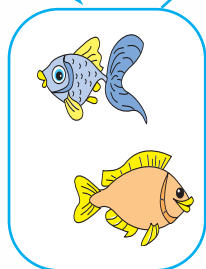
— Ви усі помиляєтеся, — заперечив поважний . — Найкращий голос у мене. Адже моя чорно-біла клавіатура така велика!

...Довго сперечалися інструменти. Аж тут прийшов диригент. Чарівна диригентська паличка злетіла над інструментами і подумала: «Найкраще, коли ви дружно граєте разом!»

Скажи, чим особливий «голос» кожного із зображених музичних інструментів.

Уяви, що побажання диригентської палички здійснилося, і всі інструменти грають разом. Розгадай ребус і скажи, як називається великий інструментальний колектив.

Оркестр — великий інструментальний колектив. Найбільш поширені види оркестрів:

духовий

народних інструментів

струнный

а також **симфонічний оркестр**, в якому є інструменти різних груп (струнні, ударні, духові).

Аркан. Український народний танець

Опиши характер музики танцю «Аркан». Який оркестр її виконує? Які музичні інструменти звучать? Чи є вони на малюнках?

БУБОН

ЦИМБАЛИ

РУБЕЛЬ
і КАЧАЛКА

КОБЗА

ТРИСКАЧКА

СОПІЛКА

ТРЕМБИТА

БАНДУРА

Знайди серед зображених українських народних інструментів ударні, духові та струнні.

Євген Юцевич. «Марш»

Чи знаєш ти, як звучить духовий оркестр? Лунко лунуть удалечінь урочисті й святкові мелодії...

Чудові твори для духового оркестру написав український композитор **Євген Юцевич**.

У молоді роки він грав у військовому оркестрі. А згодом організував великий духовий оркестр.

Послухай музику. Яке враження вона справила на тебе? Спробуй визначити, які духові та ударні інструменти звучать.

Військовий духовий оркестр

Розглянь фото. Де можна почути духовий оркестр? Подумай, чому він найчастіше звучить на відкритому повітрі.

Послухай і розучи пісню. Кому її присвячено?

ВІЧНИЙ ВОГОНЬ

Музика А. Філіпенка, слова Д. Чибісова

1. Ми у тихий парк ходили
до солдатської могили,
вічно тут вогонь горить,
тут солдат загиблий спить.
2. Ми йому вклонились низько
край підніжжя обеліска
і поклали свій вінок
з польових живих квіток.

3. Віддали життя
солдати,
щоб у мирі
нам зростати.
Їх ми будем
пам'ятать,
світлу пам'ять
шанувать.

Подумай, як потрібно виконувати цю пісню.
Якому оркестру можна доручити її вико-
нання?

Дізнайся, чи є учасники воєнних дій серед
твоїх рідних. Як музика допомагала їм у
боротьбі з ворогом?

МУЗИКА ЗАВЖДИ НАВКОЛО

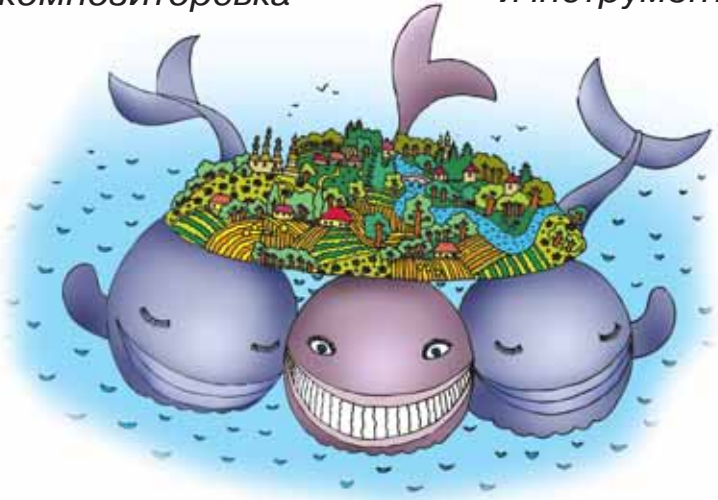
Розглянь малюнки. Розкажи, яка музика живе навколо нас.

Народна та композиторська

Вокальна й інструментальна

Пісенна, танцювальна та маршова

Людвіг ван Бетховен. «Весело. Сумно»

Німецький композитор **Людвіг ван Бетховен** прожив нелегке життя. Його твори передають різні настрої.

Для дітей композитор написав п'єсу «Весело. Сумно».

Які настрої передає музика п'єси? Слухай і показуй рукою, як змінюється її характер. Яка схема відповідає побудові твору?

Пригадай за малюнками музичні твори різного характеру. Опиши їхню музику за допомогою слів-підказок.

*плавна
мелодійна
пісенна*

*бадьора
ритмічна
танцювальна*

*чітка
енергійна
маршова*

Розучи пісню. Який настрої вона передає?

ВІНОЧОК

Музика *М. Ведмедері*, слова *В. Верховеня*

1. Квіточку до квіточки —
я сплету віночок,
і з тобою, літечко,
я піду в таночок!
2. У долині річечку
стріну я привітну —
у віночок стрічечку
попрошу блакитну!
3. І нахилить віточку
зелен-клен до мене —
у віночок стрічечку
попрошу зелену!
4. В полі вітер житечку
вуса розкуйовдить —
у віночок стрічечку
попрошу ще й жовту!
5. А у небі сонечко —
золоте, безхмарне —
скаже мені: — Донечко!
Ах, яка ти гарна!

Проспівай пісню за малюнками-підказками:

Петро Чайковський. «Вальс квітів»

Послухай музику у виконанні симфонічного оркестру. Чи сподобалася вона тобі?
Уяви, як можуть танцювати квіти. Послухай музику ще раз із рухами.

Симфонічний оркестр

..... **Це цікаво знати!** .....

Найбільший з оркестрів — **симфонічний**.
У ньому може налічуватись понад 100 виконавців на струнних, духових і ударних інструментах.

Послухай вірш. Скажи, де можна зустрітися з музикою.

Ходить Музика по світу!
Де її знайти, зустріти?

На лужку у хороводі,
в туристичному поході,
на військовому параді
і на будь-якому святі.

У містах, містечках, селах,
у палацах і оселях....
А зберуться друзі в коло —
Музика завжди навколо!

Музика мандрує світом
поруч з нами, любі діти!

Подумай, чому музика супроводжує людину
протягом усього життя.

Музика завжди поруч з людиною.
Музичне мистецтво допомагає людям у
праці та відпочинку, передає їхні думки та
почуття, розповідає про навколишній світ.

ПОЯСНИ НЕЗНАЙКОВІ...

1. Що таке музика? Хто її складає та виконує? Де зустрічаєшся з музикою ти?
2. Які бувають звуки? Наведи приклади звуків різної висоти, тривалості та гучності.
3. Як можна розпізнати пісню, танець і марш? Чи можуть вони поєднуватися в одному творі?
4. Які музичні інструменти називають ударними, духовими, струнними? Чому?
5. Які клавішні інструменти ти знаєш? Які з них називають словом *фортепіано*?
6. Що таке оркестр? Які бувають оркестри? Які інструменти входять до їхнього складу?
7. Яку роль відіграє музика у житті людини? А у твоєму житті?

Пригадай музичні твори за малюнками. Що ти знаєш про їхніх авторів?

Послухай фрагменти творів. Визнач, які музичні інструменти звучать.

МУЗИЧНІ ВГАДАЙЧИКИ ВІД СІРОГО ЗАЙЧИКА

Розглянь малюнки. Які пісні вони
тобі нагадали?

Виразно виконай пісні з ритмічним супрово-
дом або рухами.

Балет — музична вистава, в якій усі персонажі танцюють.

Балет

Веснянки — пісні, присвячені приходу весни і початку польових робіт.

Виконавець — людина, яка виконує музику (співає чи грає).

Вокальна музика — музичні твори для співу.

Диригент — музикант, який керує хором та оркестром.

Інструментальна музика — твори для виконання на музичних інструментах.

Колискова — наспівна, плавна пісня для заколисування дитини.

Колядки та щедрівки — святкові пісні, які виконують на Новий Рік і Різдво.

Композитор — людина, яка створює музику.

Консерваторія — навчальний заклад, де навчаються музиканти.

Марш — ритмічна музика, під яку легко крокувати.

Мелодія — завершена музична думка, що складається зі звуків різної висоти і тривалості. Мелодія зазвичай звучить у супроводі.

Музика — це мистецтво, яке мовою звуків передає почуття людей і зображує навколишній світ.

Музиканти — композитори, виконавці, диригенти.

Музична фраза — маленька музична «думка».

Музичні звуки — голоси співаків і більшості музичних інструментів.

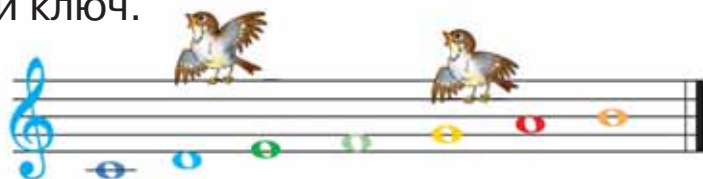
Музичні інструменти — пристрої для виконання музики. Вони бувають ударні, духові та струнні. У кожній з цих груп є клавішні інструменти.

Музичний пульс — рівномірні «кроки» музики.

Народна музика — поспівки, пісні, танці, створені народом.

Ноти — знаки для запису музичних звуків. Складаються з овалу, штиля та хвостика.

Нотний стан (нотоносець) — п'ять ліній для запису музики. На початку нотного стану пишуть музичний ключ.

Опера — музична вистава, в якій усі персонажі співають.

Оркестр — великий інструментальний колектив. Види оркестрів: духовий, струнний, симфонічний, оркестр народних інструментів.

Оркестр українських народних інструментів

Пауза — перерва у звучанні. У музиці паузи позначають спеціальними знаками.

Піано (p) — тихо.

Пісня — невеликий мелодійний твір для співу. Пісня зазвичай складається з кількох куплетів, які можуть поєднувати заспів і приспів:

1-й куплет	
1-й заспів	приспів

2-й куплет	
2-й заспів	приспів

П'єса — невеликий інструментальний твір.

Ритм — чергування звуків різної тривалості (довгих і коротких).

Розспівка — вправа, яка готує голос виконавця до співу.

Танець — ритмічні рухи та музика, під яку можна танцювати.

Тембр — забарвлення звучання голосів і музичних інструментів.

Темп — швидкість руху музики. Темпи бувають повільні, помірні та швидкі.

Форте (*f*) — голосно, гучно.

Фортепіано — клавішні музичні інструменти: піаніно і рояль.

Хор — великий вокальний колектив.

Шумові звуки — «голоси» навколишнього світу і деяких інструментів: барабана, бубна, ложок тощо. Як дитячі шумові ударні інструменти можна також використовувати такі речі:

ЗМІСТ

МУЗИКА — МИСТЕЦТВО ЗВУКІВ

Здрастуй, Музико!	4
Урок музичного мистецтва	8
Ми — першокласники	10
Сл. і муз. <i>М. Ровенка</i>	
Вчимося слухати музику	12
Раз, два, три, чотири... ..	15
<i>Українська народна лічилка</i>	
Щоби правильно співати...	16
Ходить гарбуз по городу	20
<i>Українська народна пісня</i>	
Хто створює музику	22
Сів шпак на шпаківню	23
<i>Українська народна лічилка</i>	
Музиканти-чаклуни	26
Веселий музикант	28
Муз. <i>А. Філіпенка</i> , сл. <i>Т. Волгіної</i>	
Музична стежинка	30
Калинова пісня	32
Муз. <i>В. Верменича</i> , сл. <i>М. Сингаївського</i>	
Поясни Незнайкові	34
Осіння мозаїка	35
Осінь	37
Муз. <i>А. Арутюнова</i> , сл. <i>В. Семерніна</i>	
На музику перетворюю...	40
Рідний край	42
Муз. <i>І. Кишка</i> , сл. <i>П. Голубничого</i>	
Голосно — тихо	44
Півникове горе	46
Муз. <i>М. Ведмедері</i> , сл. <i>А. Камінчука</i>	

Довгі та короткі звуки	48
Сніжок	50
Муз. Л.-А. Загрудного, сл. С. Жупанина	
Високо — низько	52
Танцювали зайчики	54
Муз. М. Ведмедері, сл. Л. Куліша-Зіньківа	
Музична хатка	56
Запросини Діда Мороза	58
Муз. В. Верменича, сл. М. Сингаївського	
Забарвлення звуків	60
Щедрик	63
Українська народна пісня	
Поясни Незнайкові...	64
Музичні вгадайки від білого зайчика	65

МУЗИКА НАВКОЛО НАС

Музика і ти	66
Ой-я, жу-жу	68
Латиська народна пісня	
Давні друзі наші — пісні, танці, марші ...	70
Ой заграйте, дударики	73
Муз. А. Філіпенка, сл. В. Панченка	
Раз, два — кроком руш!	74
Козачата	76
Муз. М. Ведмедері, сл. О. Яворської	
Такі різні танці	78
Святковий хоровод	80
Муз. А. Павлюка, сл. В. Рождественського	
Царина музики та руху	82
Корольок	85
Українська народна пісня	

Залетіли в клас пісні...	86
Пісенька про пісеньку	88
Муз. <i>Т. Попатенко</i> , сл. <i>Н. Найдьонової</i>	
Співуча, чудова пісенна розмова	90
Зяблик	92
Муз. <i>А. Філіпенка</i> , сл. <i>Т. Волгіної</i>	
Царина музики та слова	94
Пісня Лисички з дитячої опери «Коза-Дереза». Муз. <i>М. Лисенка</i>	95
Наша мама	96
Муз. <i>В. Іванникова</i> , сл. <i>О. Фадєєвої</i>	
Весняні мелодії	98
Вийди, вийди, сонечко	98
Українська народна пісня	
Повертайся, ластівко	100
Муз. <i>В. Верменича</i> , сл. <i>М. Сингаївського</i>	
Поясни Незнайкові...	103
Музика нашого краю	104
Намалюю Україну	105
Муз. <i>М. Ведмедері</i> , сл. <i>Н. Олійник</i>	
Дивовижні інструменти	108
Савка та Гришка	110
Жартівлива білоруська народна пісня, пер. <i>О. Пархоменка</i>	
Про барабани і труби	112
Дзвіночок	113
Сл. і муз. <i>С. Дяченка</i>	
Про скрипку та її сім'ю	116
Два півники	118
Українська народна пісня	

Рояль і його друзі	120
Грає веснонька!	124
Муз. <i>Ю. Михайленко</i> , сл. <i>В. Буряк-Довгань</i>	
Інструменти збираються разом	125
Вічний вогонь	129
Муз. <i>А. Філіпенка</i> , сл. <i>Д. Чибісова</i>	
Музика завжди навколо	130
Віночок	132
Муз. <i>М. Ведмедері</i> , сл. <i>В. Верховеня</i>	
Поясни Незнайкові...	135
<i>Музичні вгадайки від сірого зайчика</i> ...	136
<i>Сторінки-підказки</i>	137

Навчальне видання

ЛОБОВА Ольга Володимирівна

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО

Підручник для 1 класу
загальноосвітніх навчальних закладів

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки,
молоді та спорту України*

ВИДАНО ЗА РАХУНОК ДЕРЖАНИХ КОШТІВ. ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО

Відповідальний за випуск *Ю. О. Корбуш*
Редактор *В. В. Апанасенко*
Художній редактор *І. П. Медведовська*
Комп'ютерна верстка *І. П. Медведовської*

Підписано до друку 23.04.2012. Формат 70x100/16. Папір офс.
Гарнітура Прагматика. Друк офс. Ум. друк. арк. 11,7+0,4.
Обл.-вид. арк. 8,66+0,59. Тираж 204 577 пр. Зам. № 12-04-2001.

Виготовлено згідно з СОУ 22.2-02477019-07:2007

Учбово-видавничий центр «Школяр», 02094, Київ, вул. Сергієнка, 18.
Свідоцтво ДК № 360 від 14.03.2001 р.

Тел.: (044) 599-64-48, (067) 209-60-88
www.shkolyar.com.ua
E-mail: shkolyar@shkolyar.com.ua

Віддруковано з готових діапозитивів
ТОВ «ПЕТ»
Св. ДК № 3179 від 08.05.2008 р.
61024, м. Харків, вул. Ольмінського, 17.